

De ontwikkeling van het jonge kind wereldwijd: experts aan het woord

“De eerste tweeduizend dagen van ons bestaan zijn cruciaal. Ze bepalen voor een groot deel onze overlevingskansen, ons vermogen om te leren en onze verdere ontwikkeling.” De eerste zinnen van het onderzoeksrapport ‘[Ontwikkeling en onderwijs van het jonge kind: een prioriteit voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking](#)’ uitgevoerd door [South Research](#) in opdracht van [Plan International België](#) duiden meteen het belang van de ontwikkeling van het jonge kind. Het onderzoek werd gevoerd in vijf partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en bevestigt dat er onvoldoende aandacht is voor onderwijs en ontwikkelingskansen van jonge kinderen. Terwijl hier net het potentieel ligt om discriminerende gendernormen om te vormen en de kloof tussen arm en rijk weg te werken. De kloof tussen arm en rijk (platteland versus stedelijk gebied), discriminerende genderrollen, tienermoeders en gendergerelateerd geweld krijgen doorgaans onvoldoende prioriteit op de politieke agenda door onderbemande ministeries en een ontbrekend officieel en geïntegreerd beleid.

De studie legt pijnpunten bloot en biedt enkele adviezen aan de Belgische overheden. Zo pleit het voor meer investeringen in een doeltreffend ECCE-beleid dat tegemoetkomt aan alle noden van de bevolking en biedt het constructieve oplossingen voor een holistische, geïntegreerde aanpak.

Op maandag 28 januari 2019 stelden [Educaid.be](#) en Plan International België het rapport voor tijdens een seminar in Brussel.

Aanbevelingen voor een effectief ECCE-beleid

Katrijn Asselberg en Lisette Caubergs van South Research stelden het rapport voor, met extra aandacht voor beleidsaanbevelingen voor een multisectoriële, gendergevoelige benadering. Het rapport benadrukt het belang van capaciteits- en kwaliteitsversterking op lange termijn van de verschillende ondersteunende diensten voor ECCE, met een sterk engagement naar de gemeenschap. Succesverhalen uit Rwanda (waar sociale en gendernormen mee opgenomen zijn in het beleid) en Senegal of Mozambique (waar de re-integratie van tienermoeders hoog op de agenda staat) tonen aan dat een institutionele verankering en financiering van de coördinatie en de implementatie van het beleid als regulerende factor oplossingen kan bieden.

Concreet raadt het rapport landen zonder ECCE-beleid aan zo snel mogelijk een specifiek en holistisch beleid uit te werken met diensten uit verschillende sectoren en verschillende actoren. Waar een beleid bestaat, moet de nadruk liggen op een efficiënte implementatie, met speciale aandacht voor de zwakke of ontbrekende schakels. Voldoende financiering, realistische actieplannen en voldoende monitoring kunnen de implementatie van een (nieuw) gendergevoelig beleid dan weer efficiënter doen verlopen. Ook de cross-departementale en cross-sectorale samenwerkingen tussen ministeries en afdelingen dienen versterkt te worden.

Experts aan het woord: het beleid

Nadat het rapport was voorgesteld volgde een eerste panelgesprek waarbij de nadruk lag op de beleidsvoering voor ECCE. Met het juiste beleid kan je namelijk niet alleen bruggen slaan tussen arm en rijk, maar kan je ook discriminerende genderrollen uit de samenleving aanpakken, tienermoeders empoweren en gendergerelateerd geweld tegengaan. Jammer genoeg is er van een officieel en geïntegreerd ECCE-beleid in vele landen geen sprake, of krijgt het onvoldoende prioriteit.

Fabrice Lepla van de [Europese Commissie](#), Rudy De Cock van [Kind & Gezin](#) en Cheikh Ndour van het Agence nationale de la petite enfance et de la case des tout-petits in Senegal ([ANPECTP](#)) bespraken de door het rapport voorgestelde strategieën en trokken lessen uit de inspanningen die België en haar partnerlanden tot nog toe leverden.

Fabrice is het er samen met zijn collega panelleden over eens dat sociale dynamieken, het beleid en meer specifiek de financiering ervan vandaag jammer genoeg niet altijd hand in hand gaan. “ECCE is doorgaans de bevoegdheid van verschillende ministers, wat de regelgeving en vooral de financiering bemoeilijkt. Dit terwijl investeringen in ECCE juist een ontzettend hoge *return on investment* hebben van

maar liefst 13 dollar op de dollar. Wanneer je het hebt over kinderen uit kwetsbare gezinnen kan dit oplopen tot 17 dollar!", duidt hij.

Rudy wordt bij Kind & Gezin dagelijks geconfronteerd met het gebrek aan een overkoepelend, geïntegreerd beleid. "Ondanks het Vlaamse decreet uit 2014 over de organisatie van preventieve gezinsondersteuning, merk je een grote ongelijkheid. Binnen de domeinen waarin wij bevoegd zijn loopt de organisatie tamelijk vlot, maar domeinen die daarbuiten vallen leiden doorgaans tot lange en moeizame onderhandelingen. Het curriculum afstemmen op verschillende niveaus vraagt tijd en middelen die nu jammer genoeg vaak nog ontbreken, wat de strijd tegen ongelijkheid niet ten goede komt."

In Senegal begint het onderwijs op driejarige leeftijd. In 2006 werd de *Politique Nationale de Développement Intégré de la Petite Enfance au Sénégal* ingevoerd, dat een participatief, multisectorieel antwoord probeert te bieden op de uitdagingen rond ECCE. "In Senegal is de filosofie vandaag gebaseerd op de visie van continue zorg voor het kind, van voor de geboorte tot het volwassen is. Structurele, kwalitatieve, geïntegreerde programma's zijn hier broodnodig omdat je zo niet alleen ingrijpt op het niveau van het kind, maar ook van de familie, de ouders en de overheid. De ontwikkeling en uitvoering ervan zijn een werk van lange adem waarbij vooruitgang anticiperen de sleutel tot succes is", vertelt Cheikh Ndour.

Het rapport pleit dan ook voor (gratis) Early Childhood Development (ECD) centra waar *responsive caregiving* en *positive parenting* centraal staan. Zij spelen een cruciale rol in de capaciteitsversterking van professionals en de vorming van ouders, mits ze geïntegreerd worden in lokale initiatieven. Zo haalt het onderzoek de voordelen aan van een actieve betrokkenheid van vaders in de opvoeding van hun kinderen, wat niet alleen een positief effect heeft op het welzijn van het kind, maar ook op dat van beide ouders. In te veel landen is de opvoedende rol nog steeds alleen voor de moeder weggelegd. Door informatie te verspreiden en gespreks- of dialoogmomenten in te bouwen kan je rolpatronen doorbreken in het huishouden en sociale (gender)normen ombouwen.

Gender en ECCE

Tijdens een tweede panelgesprek duiden Hans De Greve ([VVOB VZW](#)), Melanie Swan ([Plan International](#)) en Pascale Camus ([ONE](#)) hoe een gendergevoelig ECCE-beleid genderrelaties kan omvormen in de samenleving en in het huishouden. "Kinderen hebben ongeacht hun geslacht dezelfde noden. Toch krijgen meisjes in veel samenlevingen niet dezelfde zorg en steun als jongens, vooral dan in landen waar veel armoede en genderongelijkheid heerst. Dit is bepalend voor de gendernormen die een kind opneemt in zijn eerste levensjaren. Kinderen nemen genderstereotypen namelijk over door observatie. Daarom moet gender een belangrijk aandachtspunt zijn binnen het ECCE-beleid en is het belangrijk om iedereen mee te krijgen in het verhaal. We moeten ook moeders én vaders bewust maken van stereotypen en hen motiveren om actief betrokken te zijn in de opvoeding van hun kind", kadert Melanie de genderproblematiek binnen ECCE.

"Leerkrachten zijn dan ook de sleutel om genderuitdagingen aan te pakken", vult Hans haar pleidooi aan. "Zij kunnen namelijk veel doen om gendervooroordelen te ontkrachten. Zelfs wanneer er niet voldoende middelen zijn om verouderde, genderstereotiepe materialen te vervangen, kan je je leerlingen wijzen op de ongelijkheden in je tekstboeken en hier gesprekken over losmaken. Verzwijg de verschillen niet, maar leg ze op tafel en praat erover met je leerlingen."

Daarnaast is het volgens Pascale ook belangrijk dat kinderverzorgers zich bewust zijn van afwijkend gedrag naar jongens en meisjes toe. "Vaak zie je dat jongens voor een bepaald gedrag (onbewust) harder worden aangepakt dan een meisjes. Of je ziet bijvoorbeeld dat meisjes in de klas meer dan jongens betrokken worden bij de 'huishoudelijke' taakjes, zoals vegen en opruimen. Kinderverzorgers en leerkrachten moeten goed geïnformeerd zijn over gender en ook de schoolleider moet achter een genderresponsief beleid staan. De capaciteitsontwikkeling van leraren is één van de pijlers voor een inclusief beleid", concludeert ze.

Ook de problematiek rond tienermoedersschappen aan bod. Het is essentieel dat deze jonge moeders na de bevalling de weg terugvinden naar de schoolbanken, een recht dat hen nu nog te vaak ontzegd wordt. Een geïntegreerd beleid kan dit voorkomen en garandeert daarenboven hun toegang tot de gezondheidszorg. En uiteraard moet er ook preventief gewerkt worden om tienerzwangerschappen te vermijden. Ook dit is een thema dat in de ECD-centra kan worden opgenomen.

De weg vooruit

Het rapport toont dat nog een lange weg te gaan is om te komen tot een holistisch, inclusief, multisectorieel en kwalitatief ECCE-beleid vanuit een gendertransformatief perspectief in de partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. Plan International België en South Research hopen de Belgische overheden dan ook te inspireren om ECCE hoger op de agenda te plaatsen en voldoende draagkracht te creëren binnen de sector. Een evolutie die niet alleen het welzijn van kinderen en hun ouders vergroot, maar ook (gender)ongelijkheden kan bannen uit de samenleving en vooroordelen kan omvormen. Want hoe vroeger een (jong) kind kan genieten van *nurturing care*, hoe groter het ontwikkelingspotentieel...